

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

SENIOR FASE

GRAAD 9

NOVEMBER 2013

**SOSIALE WETENSKAPPE
MEMORANDUM**

PUNTE: 100

Hierdie memorandum bestaan uit 14 bladsye.

AFDELING A: AARDRYKSKUNDE**VRAAG 1: KAARTLEES EN KAARTINTERPRETASIE**

1.1	B	(1)
1.2	C	(1)
1.3	B	(1)
1.4	C	(1)
1.5	D	(1)
1.6	B	(1)
1.7	A	(1)
1.8	C	(1)
1.9	A	(1)
1.10	B	(1)
		[10]

VRAAG 2: KAARTLEES EN KAARTINTERPRETASIE

2.1 **Spoed = $\frac{\text{Afstand}}{\text{Tyd}}$**

$$\text{Afstand} = \frac{7,4 \text{ cm} \times 50\,000 \text{ cm}}{100\,000 \text{ cm}}$$

$$= \frac{370\,000 \text{ cm}}{100\,000 \text{ cm}} \quad \sqrt{1}$$

$$= 3,7 \text{ km} + 49 \text{ km} \quad \sqrt{1}$$

$$= 52,7 \text{ km} \quad \sqrt{1}$$

$$\text{Spoed} = \frac{52,7 \text{ km}}{45 \text{ minute}}$$

$$= 1,171 \text{ km/min} \rightarrow$$

$$= \frac{52,7 \text{ km}}{0,75 \text{ uur}}$$

$$= 70,3 \text{ km/h} \quad \sqrt{1}$$

(4)

2.2 Gemete Afstand = 10,9 cm OF 11 cm

$$\frac{10,9 \text{ cm} \times 50\,000 \text{ cm}}{100\,000 \text{ cm}} \quad \text{OF} \quad \frac{11 \text{ cm} \times 50\,000 \text{ cm}}{100\,000 \text{ cm}}$$

$$= \frac{545\,000 \text{ cm}}{100\,000 \text{ cm}} \quad \text{OF} \quad = \frac{550\,000 \text{ cm}}{100\,000 \text{ cm}} \quad \sqrt{1}$$

$$= 5,45 \text{ km} \quad = 5,5 \text{ km} \rightarrow \quad \sqrt{1}$$

(2)

2.3 Buffalorivier $\sqrt{1}$

(1)

2.4 Spoor- en wandelroete OF voetpad OF die ander pad (Enige 1 van die 3)

(1)

2.5 Die **rigting van die omgekringde A (blok D3)** op die kaart van die omkringde B (**blok C4**) op die kaart is 213° . (Ken vol punte toe binne 'n reikwydte van 5° (**d.w.s.** tussen $210^\circ - 2015^\circ$.) $\sqrt{\sqrt{2}}$

(2)

[10]

VRAAG 3: ONTWIKKELINGSKWESSIES

- 3.1 Ontwikkeling is 'n verbetering in die faktore wat lewenskwaliteit beïnvloed. Ontwikkeling is ook 'n proses van verandering en verbetering in die lewensomstandighede van die mense. ($\sqrt{\sqrt{2}}$ Enige 1 punt bo) (2)
- 3.2 Die term "Eerste Wêreld" verwys na lande wat ontwikkel is asook na hoogs ontwikkelde ryk lande met 'n hoë inkomste, terwyl die term "Derde Wêreld" verwys na lande wat oor die algemeen onderontwikkel, ontwikkelend en arm is met 'n lae inkomste. $\sqrt{\sqrt{2}}$ (2)

3.3

BENADERING TOT ONTWIKKELING	POSITIEWE BYDRA	NEGATIEWE BYDRA
1. Die Groen Rewolusie	1. Toename in produksie/opbrengs. 2. Voordeel vir boere – dit verbeter hul ekonomiese situasie; dit help met 'n beter opbrengs; hulle kry beheer oor die baie insekte en peste, meganisasie verbeter werksomstandighede 3. Beter grond gebruik deur die gebruik van twee en drie kampe vir wisselbou. 4. Beter wetenskaplike metodes kan aangewend word soos wat plase vereis. 5. Nuwe sade is ontwikkel wat hoër opbrengste kan lewer en die vermoë het om siektes te beveg. ($\sqrt{1}$ Enige 1 punt bo)	1. Agteruitgang van grond as gevolg van verandering in wisselbou elke jaar. 2. Agteruitgang van die grond deels as gevolg van swaar chemiese kunsmis-insette, wat grond hard maak en koolstofmateriaal laat afneem. 3. Plae het vermeerder: plae wat ons gewoonlik kon beheer deur bio-degradeerbare metodes, het weerstand ontwikkel teen baie plaagdoders en nou is hierdie chemiese plaagdoders nie meer effektief nie. 4. As gevolg van swaar gebruik van chemiese plaagdoders, insekdoders en kunsmis het ons baie voëls en vriendelike insekte verloor en dis 'n groot verlies op die lang termyn. 5. Chemikalieë in water: Hierdie chemikalieë wat ons op ons plase gebruik, sak af in die grond en besoedel die grondwater wat weer 'n invloed op ons en ons kinders se gesondheid het.

		<p>6. Verlies van die ou sade: Ons het begin met die gebruik van nuwe sade omdat dit 'n beter opbrengs gee en so verloor ons baie belangrike groen groente van hierdie sade.</p> <p>(√¹ Enige 1 punt bo)</p>
2. Bevorder industriële groei	<p>1. Industriële groei het noodsaaklike voordele vir 'n land se ekonomie gebring.</p> <p>2. Werkgeleenthede word geskep.</p> <p>3. Meer infrastruktuur word gebou.</p> <p>4. Meer sakemanne word gelok om te belê in 'n geïndustrialiseerde land.</p> <p>5. Die finansiële hulpbronne van die nasie sal geweldig styg.</p> <p>(√¹ Enige 1 punt bo)</p>	<p>1. Ekonomiese mededinging tussen lande het strawwer geword as voorheen.</p> <p>2. Wedywering en konflik oor hulpbronne kom meer voor.</p> <p>3. Dit op sy beurt, veroorsaak oorloë in sommige lande.</p> <p>4. Dit skep 'n klasseverskil – die ryk en arm; die werkgewer en werknemer.</p> <p>5. Dit skep geskoolde en ongeskoolde arbeiders wat lei tot groot loonverskille.</p> <p>(√¹ Enige 1 punt bo)</p>
3. Toepaslike tegnologie	<p>1. Dit verbeter die kwaliteit van die lewe.</p> <p>2. Dit maak dinge makliker.</p> <p>3. Dit maak dinge onmiddelik en vinniger.</p> <p>4. Dit bring ontwikkeling.</p> <p>5. Dit bring vermaak.</p> <p>(√¹ Enige 1 punt bo)</p>	<p>1. Dit is baie duur.</p> <p>2. Dit is onbekostigbaar.</p> <p>3. Mense verloor werk as gevolg van meganisasie.</p> <p>4. Mense raak luier en dit kortwiek hul gesondheid.</p> <p>5. Dit beskadig die omgewing.</p> <p>(√¹ Enige 1 punt bo)</p>

(3 x 2)

(6)
[10]

VRAAG 4: VOLHOUBARE GEBRUIK VAN HULPBRONNE

- 4.1 4.1.1 Ontbossing $\sqrt{1}$ $\sqrt{1}$
- 4.1.2 Agenda 21 of Millennium Ontwikkelingsdoelwitte $\sqrt{1}$ $\sqrt{1}$
- 4.1.3 Kweekhuis-effek/Aardverwarming $\sqrt{1}$ $\sqrt{1}$
- 4.1.4 Natuurlike hulpbronne. $\sqrt{1}$ (1)
- 4.2 Water is Suid-Afrika se mees kosbare natuurlike hulpbron en water is skaars. Ons voorrade van skoon, bruikbare water is beperk, en ons moet leer om dit meer oordeelkundig te gebruik. Die bewaring van water begin by die huis.

<ul style="list-style-type: none"> • Draai krane altyd styf toe sodat hulle nie drup nie. • Herstel enige lekkasie in en om jou krane stiptelik. (Een lek kan 'n paar duisend liter water per jaar mors.) • Wanneer jy skottelgoed was met die hand, moenie die water aaneen laat loop nie • Was skottelgoed in 'n gedeeltelik gevulde wasbak. • As jy 'n elektriese skottelgoedwasser gebruik, was net vol vragte, en gebruik die kortste siklus moontlik. • Baie skottelgoedwassers het 'n water-besparingssiklus. • Wanneer jy jou tande borsel, draai die kraan toe terwyl jy borsel in plaas van dit aaneen te laat loop. • Wanneer jy weer jou tandeborsel afspoel, gebruik klein bietjies water (Dit spaar ongeveer 80% van die water wat normaalweg gebruik word.) • Was net vol vragte in jou wasmasjien. • Water moet in damme/riviere gelos word vir gebruik deur waterdiere. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik slegs skoonmaak produkte wat nie die omgewing sal benadeel nie wanneer hulle na gebruik weggespoel word. • Kyk vir 'omgewingsvriendelike' produkte in die winkel. • Grasperke en tuine vereis slegs 5 mm water per dag tydens warm weer. • Minder water is nodig tydens die lente, herfs of koel weer. • Lei grasperke nat elke drie tot vyf dae, eerder as om dit vir 'n kort tydperk elke dag te doen. • In warm weer, gee 5 mm water vir elke dag sedert die laaste natmaak. • Gee plante water gedurende die koel deel van die dag, in die oggend of in die aand. • Moenie water op winderige dae gee nie. • Moenie ekstra water gee in afwagting van 'n tekort aan water iewers nie. • Grond kan nie ekstra water stoor nie. • Gebruik aan-af tydreguleerders, indien moontlik. • Moenie sproeiers aansit en aan los vir die hele dag nie.
--	--

(√√√³ Enige 3 punte hierbo)

(3 x 1)

(3)

- 4.3 Die Nasionale Afvalbestuurstrategie (NWMS) is 'n wetlike vereiste van die Nasionale Omgewingsbestuur: Afvalwet, 2008 (Wet 59 van 2008), die "Afvalwet".

Afvalbestuur probleem

Afvalbestuur in Suid-Afrika staar talle uitdagings in die oë en die NWMS bied 'n plan om hulle aan te spreek. Die belangrikste uitdagings is:

- 'n Groeiende bevolking en ekonomie, wat verhoogde volumes afval beteken wat gegenereer word.
- Dit plaas druk op afvalbeheerfasiliteite, wat reeds onvoldoende is.
- Die kompleksiteit van die afvalstroom word vererger deur die vermenging van gevaarlike afval met algemene afval.
- Daar is 'n historiese agterstand van afvaldienste vir veral stedelike informele gebiede, stam- en landelike formele gebiede.
- Afvaldienste bly steeds meer beskikbaar in meer gegoede en stedelike gemeenskappe.
- Onvoldoende afvaldienste lei tot onaangename lewensomstandighede en 'n besoedelde, ongesonde omgewing.
- Herwinnings-infrastruktuur, wat die skeiding van afval teweeg kan bring, is afwesig. Daar is ook toenemend druk op verouderde afvalbestuur infrastruktuur en die onderhoud daarvan.

(√¹ Enige 3 punte x ½ hierbo)

Moontlike oplossings tot hierdie probleem

Verbruikers en huishoudings speel 'n belangrike rol in die generering van afval van die produkte wat hulle gebruik.

- As eindgebruikers moet mense afval verminder, hergebruik en herwin waar moontlik, en op 'n verantwoordelike manier ontslae raak van hierdie afval.
- Hulle moet bewus wees van die omgewingsimpak van die produkte wat hulle koop, en 'n sin van verantwoordelikheid vir die omgewing aan gesinne en kollegas oordra.
- Plaaslike regering moet afvalbestuurdienste voorsien, wat verwydering, berging en ontslae raak van afvalprodukte insluit.
- Munisipaliteite moet saamwerk met die industrieë binne die bedryf asook ander belanghebbendes, om herwinning uit te brei.
- Munisipaliteite moet huise van 'n addisionele vullisdrom voorsien sodat hulle afval kan skei.
- Munisipaliteite is verantwoordelik vir verwydering van organiese afval van stortingsterreine en die verwerking daarvan na kompos.
- Reguleer afvalbestuur in die mynbousektor.

(√¹ Enige 3 punte x ½ hierbo)

(1½ + 1½)

(3)

[10]

VRAAG 5: MAATSKAPLIKE EN OMGEWINGSKONFLIK IN SUID-AFRIKA

5.1 Mense wil huise hê of mense kla oor behuising. $\sqrt{1}$ (1)

- 5.2
- Die raad het nie ordentlike behuising voorsien nie.
 - Die raad het nie sy beloftes nagekom nie.
 - Daar is nie genoeg goeie grond vir 'n groeiende bevolking nie.

($\sqrt{\sqrt{2}}$ Enige 2 punte hierbo) (2)

5.3 Die raad of plaaslike regering (munisipaliteite) of die nasionale regering. $\sqrt{1}$ (1)

- 5.4
- Alle belanghebbendes moet betrokke wees in die vind van die oplossing – die gemeenskap en die raad of verskaffers van behuising.
 - Alle mense wat geraak word – jonk en oud, mans en vroue – moet genooi word om die probleem te bespreek.
 - Daar moet 'n platform wees vir 'n demokratiese, deursigtige en regverdige bespreking, waar verskillende standpunte ingesluit moet wees.
 - Daar moet dialoog wees en daar moet versigtig geluister word, gevolg deur 'n opsomming van die voorgestelde oplossing vir die probleem.

($\sqrt{\sqrt{2}}$ Enige 2 punte hierbo) (2)

5.5 **DIE UITWERKING VAN DIE WET OP GROND VAN 1913 OP DIE MENSE VAN SUID-AFRIKA REGOOR DIE LAND.**

Die Wet op Grond het territoriale segregasie geskep. Die wetgewing het reserwes-gebiede vir Swartes ingestel en het die verkoop van wit grondgebied aan swartes en omgekeerd verbied. Dié wet bepaal dat swart mense kon leef buite die reserwes, slegs indien hulle kon bewys dat hulle in diens van wittes was.

Die wet was ingestel om wrywing tussen wit en swart te beperk, maar Swartes het volgehou dat die doel was om aan die eise van wit boere vir meer landbougrond te voldoen en om Swartes te dwing om te werk as arbeiders.

Die wet het 'n stelsel van grondbesit geskep wat die meerderheid van Suid-Afrika se inwoners ontnem het van die reg om grond te besit. Die Wet op Grond van 1913 ontnem wit boere van reëlins wat hulle baie beter kon pas as om te vertrou op traie werknemers. Hulle verloor die gedeelde verantwoordelikheid van hul swart vennote om gewasse te bewerk, asook die gedeelde sukses wanneer oeste goed was en die gedeelde verliese wanneer oeste misluk het.

Die wet het ook wit boere ontnem van 'n groter potensiële mark vir grond wat hulle wou uithuur of verkoop. Dit het verhoudings tussen swart en wit belemmer. Vandag is dit arm en werklose Suid-Afrikaners (van wie die meeste swart mense ongeskoold is) wat die slagoffers van die wetgewing is.

($\sqrt{\sqrt{\sqrt{\sqrt{4}}}}$ Enige 4 punte hierbo) (4)

AFDELING B: GESKIEDENIS

VRAAG 6: MENSEREGTEKWESSIONES GEDURENDE EN NA DIE TWEDE WÊRELDOORLOG

- 6.1 Hierdie voorval het in Duitsland plaasgevind. $\sqrt{1}$ (1)
- 6.2 Einsatzgruppen $\sqrt{1}$ (1)
- 6.3 'Nazi' staan vir Nasionale Sosialistiese Duitse Werkersparty $\sqrt{1}$ (1)
- 6.4 Die Tweede Wêreldoorlog $\sqrt{1}$ (1)
- 6.5
- Die Nazi's het rassisme geskep – die valse geloof dat sekere groepe mense beter is as ander as gevolg van hoe hulle lyk, hulle geloof en waar hulle gebore is.
 - Hulle het dit gebruik om regte en voorregte te gee aan diegene wat hulle as beter geag het en diegene onderdruk wat hulle as minderwaardig beskou het. Dit was rassisme, xenofobie en segregasie. $\sqrt{2}$ (2)
- 6.6 **Die Duitse volk het baie keuses gehad:**
1. Hulle kon kies om die Nazi idees te ondersteun en sodoende niks te verloor nie: **Ondersteuners OF**
 2. Hulle kon kies om die regime uit te daag en so vernedering, in hegtenisname en segregasie in die oë te staar: **Opponeerders OF**
 3. Hulle kon kies om net te kyk en niks te doen nie, solank as wat hulle nie geraak word nie sou hulle min omgee. **Omstanders OF**
 4. Hulle kon kies om diegene wat deur die Nazi's vervolgd was, te red en te beskerm: **Redders.**
- ($\sqrt{2}$ Enige 2 keuses hierbo) (2)
- 6.7
- Les 1:** Die belangrikheid van die Menseslagting herinnering – ter herinnering van die gedemoniseerdes en verontmenslik. Elke mens het 'n identiteit, en ons is elkeen, waar ons ookal is, die beïnvloeders van mekaar se lot.
- Les 2:** Ons het 'n verantwoordelikheid om staatsgoedgekeurde aanhitsing tot haat en volksmoord, te voorkom. Die slagting het nie in gaskamers begin nie, maar dit het begin net met woorde.
- Les 3:** Die gevaar van stilswye en onverskilligheid, en die verantwoordelikheid om die slagoffer te beskerm. Onverskilligheid en geen aksie kom altyd neer op kant kies van die onderdrukker, nooit aan die kant van die slagoffer. Om niks te doen as jy die kwaad sien, is gelyk met die bese self.
- Les 4:** Die verantwoordelikheid om oorlogsmisdadigers te laat boet.
- Les 5:** Die verantwoordelikheid om die waarheid te praat met diegene in beheer.
- Les 6:** Die verantwoordelikheid om op te voed, om die slagoffers van die slagting te onthou/herdenk en om diegene wat daarteen opgestaan het, te vereer.
- Les 7:** Die beskerming van die kwesbares en magteloses as die toets van 'n regverdige samelewing.

($\sqrt{2}$ Enige 2 keuses hierbo)

(2)
[10]

VRAAG 7: APARTHEID IN SUID-AFRIKA

- Die kronologiese tydlyn moet wees soos hierdie:

08 Januarie 1912	Die Suid-Afrikaanse Nasionale Kongres (ANC) is deur eerw. John Langalibalele Dube gestig ✓ ¹
1913	Die Wet op Grond is aangeneem wat 87% van grond aan wittes en 13% grond aan swartes gegee het ✓ ¹
1948	Die Nasionale Party onder dr. D.F. Malan kom aan bewind in Suid-Afrika ✓ ¹
1952	Hoofman Albert Luthuli word die eerste President-Generaal van die ANC ✓ ¹
26 June 1955	Die Vryheidsmanifes is in Kliptown aangeneem ✓ ¹
06 September 1966	Dr. H.F. Verwoerd, die argitek van apartheid, word in Kaapstad vermoor ✓ ¹
1967	Oliver Reginald Tambo word die waarnemende president van die ANC ✓ ¹
12 September 1977	Steve Bantubonke Biko sterf in aanhouding ✓ ¹
1983	Die Drie-kamer parlement is in Suid-Afrika ingestel ✓ ¹
11 Februarie 1990	Nelson Rolihlahla Mandela is uit Robbeneiland se gevangenis vrygelaat ✓ ¹

(10 x 1) **[10]**

VRAAG 8: KERNTYDPERK EN KOUE-OORLOG

- 8.1 Die VSA (Verenigde State van Amerika) en die USSR (Unie van Sowjet Sosialistiese Republieke) of Rusland. $\sqrt{\sqrt{2}}$ (2)

8.2 **MANIERE WAAROP HIERDIE SUPERMOONDHEDE IN KONFLIK IS.**

- Deelname aan oorloë in verskeie dele van die wêreld
- Bewapeningswedloop
- Ruimtewedloop (space race)
- Propaganda
- Sport
- Spioenasie
- Hulp

($\sqrt{\sqrt{2}}$ Enige 2 punte hierbo) (2)

- 8.3 **Kapitalisme** is 'n ekonomiese stelsel waarin mense vry is om eie besighede te hê en wins te maak; 'n politieke stelsel waarin mense vry is om 'n regering te verkies om hulle te verteenwoordig. Dit moedig individuele vryhede aan. **Kommunisme** is 'n ekonomiese stelsel waarin die staat die eienaar van die besighede is en die ekonomie beheer en so probeer om gelykheid onder die mense te skep. Dit beskou die hele land as meer belangrik as individuele mense. $\sqrt{\sqrt{2}}$ (2)

- 8.4 Die **Ystergordyn** simboliseer die ideologiese konflik en simboliese grens verdeling van Europa in twee afsonderlike gebiede, Wes-Europa en Oos-Europa.

OF

Fisies – die Ystergordyn neem die vorm aan van die grens/verdedigingsmuur tussen die lande van Europa in die middel van die vasteland. Die mees noemenswaardige grens is gekenmerk deur die Berlynse-muur.

($\sqrt{1}$ Enige 1 punt hierbo) (1)

- 8.5 Gorbatsjof $\sqrt{1}$ (1)

- 8.6 Die USSR en sy bondgenote het materiale en militêre steun aan beide lande en aan weerstandsbewegings met die Kommunistiese ideologie voorsien. Op sy beurt het die VSA dieselfde hulp aan lande en bewegings met 'n kapitalistiese ideologie voorsien.

In Suid-Afrika het die USSR materiale en morele ondersteuning gegee aan groepe soos die ANC en ook aan SWAPO (wat teen Suid-Afrikaanse magte in Namibië geveg het). Op sy beurt het die VSA steun gegee aan die Suid-Afrikaanse regering om die Russiese pogings te balanseer. Met die afname in vyandige gesindheid (laat 1980's) en ook met die einde van die Koue-oorlog in 1991, het die VSA nie meer nodig gehad om Suid-Afrika te ondersteun nie en het en sodoende sy ondersteuning onttrek.

($\sqrt{\sqrt{2}}$ Enige 2 punte hierbo) (2)

VRAAG 9: DIE EINDE VAN DIE TWEDE WÊRELDOORLOG EN DIE STRYD OM MENSEREGTE

- 9.1 Menseregte is inherente regte van alle mense, wat ook al hul nasionaliteit, blyplek, geslag, nasionale of etniese oorsprong, kleur, geloof, taal of enige ander status. $\sqrt{1}$ (1)
- 9.2 Die Verenigde Nasies is gestig om vrede te bewaar in die wêreld ná die mislukking van die Volkebond. $\sqrt{1}$ (1)
- 9.3 Die Burgerregte-beweging verwys na die georganiseerde opposisie teen rasse-segregasie en die misbruik van swart mense se menseregte in die Verenigde State van Amerika tussen 1954 en 1965. $\sqrt{1}$ (1)
- 9.4 Die wet in Amerika was aan die kant van diegene wat deelgeneem het in die veldtog vir burgerregte, terwyl in Suid-Afrika burgerregte gebaseer was op die fundamentele menseregte, dat 'n swart persoon 'n mens is geskape na die beeld van God. $\sqrt{\sqrt{2}}$ (2)
- 9.5 Rosa Parks $\sqrt{1}$ (1)
- 9.6 Martin Luther King Jr, Harriet Tubman, Malcolm X, W.E.B. du Bois en Sojourner Truth.
($\sqrt{\sqrt{2}}$ Enige 2 mense) (2)

9.7 UITWERKING VAN DIE KOLONIALISME IN AFRIKA

- Afrikane het hul grond verloor asook hul ekonomiese en politieke beheer van hul lande.
- Uitbuiting van die natuurlike hulpbronne en grond.
- Rasse-onderdrukking en segregasie.
- Wydverspreide armoede en ongelyke verspreiding van rykdom.
- Enige geleentheid vir die ontwikkeling van die nasie self in voorbereiding vir industrialisering of verbetering, is geïgnoreer.
- Stambevolkings het hande-arbeid vir hul koloniale meesters gedoen.
- Etniese spanning en geweld het voorgekom in die onderdrukte lande as gevolg van kolonialisme se swak afbakening van internasionale grense.
- Kolonialisme het ook gelei tot etniese geweld en volksmoord.
- Rassisme, armoede en etniese geweld.

($\sqrt{\sqrt{2}}$ Enige 2 punte hierbo)

(2)
[10]

VRAAG 10: SAKE VAN ONS TYD

- 10.1 10.1.1 **Vergelding-geregtigheid** is 'n regstelsel wat deur die Geallieerdes gebruik is tydens die Neurenbergverhore om die Duitse oortreders te verhoor en te straf vir die misdade gedurende die menseslagting. $\sqrt{1}$ (1)
- 10.1.2 **Herstellende-geregtigheid** is 'n regstelsel wat deur die Suid-Afrikaanse regering (WVK) gebruik is om beide die oortreders en slagoffers van die apartheidmisdade te versoen. $\sqrt{1}$ (1)
- 10.1.3 **NEPAD** is Nuwe Vennootskap vir Afrika se Ontwikkeling. $\sqrt{1}$ (1)
- 10.1.4 **Volksmoord** is 'n selektiewe massamoord wat bedoel om 'n nasionale, etniese of rasse-groep geheel en al of gedeeltelik uit te wis. $\sqrt{1}$ (1)
- 10.1.5 **Globalisering** is 'n proses van interaksie en integrasie tussen die mense, maatskappye en regerings van verskillende nasies. 'n Proses wat gedryf word deur die internasionale handel en belegging en aangehelp word deur inligtingstechnologie. $\sqrt{1}$ (1)

10.2 **HOE MAG, BEHEER, RASSISME EN DISKRIMINASIE GELEI HET TOT VOLKSMOORD IN RWANDA OF BOSNIË-HERZOGOVINA.**

BOSNIË-HERZEGOVINA.

Hoewel baie verskillende etniese en godsdienstige groepe 40 jaar saam gewoon het onder Joego-Slawië se onderdrukkende kommunistiese regering, het dit verander toe die land begin ineenstort het gedurende die val van die kommunisme in die vroeë 1990's.

Die provinsies van Slowenië en Kroasië het hul onafhanklikheid verklaar, en oorlog tussen Serwië en die wegbreek republieke het gou gevolg. Etniese spanning het toe op die voorgrond getree, en mense wat vir jare as bure in vrede geleef het, het teen mekaar gedraai en wapens teen mekaar opgeneem.

Toe Bosnië probeer om af te skei, het Serwië onder leierskap van Slobodan Milosevic hom binnegeval met die verskoning dat hulle dit doen om mede-Serwies Ortodokse Christene in Bosnië te bevry. In April 1992, het Serwië begin met "etniese reiniging" van Bosniese grondgebied deur stelselmatig alle Bosniese Moslems, bekend as Bosniake, te verwyder. Serwië, tesame met etniese Bosniese Serwiërs, het die Bosniake aangeval met die voormalige Slawiese militêre toerusting en die hoofstad, Sarajevo, omring.

Baie Bosniake is in konsentrasiekampe gedryf, waar vroue en meisies stelselmatig verkrag was en ander burgerlikes gemartel, uitgehonger en vermoor is. In Julie 1995 het die Serwiërs die grootste massamoord in Europa gepleeg sedert die Tweede Wêreldoorlog in die gebied, Srebrenica. 'n Geraamde 23 000 vroue, kinders en bejaardes is op busse gesit en geneem na Moslem-beheerde gebiede, terwyl die 8 000 mans wat oorlog-gereed was, uitgemoor was. Die sogenaamde veilige omgewing van Srebrenica het tot 'n val gekom sonder 'n enkele skoot wat deur die VN afgevuur is.

OF

RWANDA

Die meeste van die Rwandese bevolking het behoort aan die Hutu etniese groep, wat tradisioneel landbouers was. Vir baie eeue het Rwanda Tutsi's gelok wat tradisioneel veewagters was, vanaf Noord-Afrika. Vir 600 jaar het die twee groepe die aktiwiteite van boerdery, wat noodsaaklik was vir oorlewing, tussen hulle gedeel. Hulle het ook hul taal, hul kultuur en hul nasionaliteit gedeel. Daar was ook baie inter-huwelike tussen hulle. 'n Wig was egter ingedryf tussen hulle toe die Europese koloniste begin intrek het. Dit was die praktyk van die koloniale administrateurs om 'n groep te kies wie die bevoorregte en opgevoede "tussengangers" tussen goewerneur en die mense onder hom moet wees. Die Belge het die Tutsi's gekies, en sommige Tutsi's het begin om soos aristokrate op te tree, terwyl die Hutu's gevoel het soos kleinboere en as verdruktes, en het so gehelp om rewolusie te inspireer.

In 1956 het hul rebellie begin (dit sou meer as 100 000 lewens neem). In 1959 het die Hutu-stam die mag oorgeneem en die Tutsi gemeenskappe van hul grond gestroop. Baie Tutsi's het teruggeval in ballingskap na naburige lande, waar hulle die *Front Vaderlandsche Rwandais* gestig het en waar hul soldate opgelei is deur die Rwandese Patriotiese Front (RPF) en gewag het.

Na die eerste vreugde in verkryging van mag – en in 1962, onafhanklikheid vir Rwanda – het 'n politieke onervare Hutu-regering begin om interne konflikte in die gesig te staar. Spanning tussen gemeenskappe en provinsiale faksies het toegeneem. Tutsi weerstand is voortdurend gevoed deur onderdrukkende maatreëls teen hulle (in 1973, byvoorbeeld, was hulle uitgesluit van sekondêre skole en die universiteit). In 1990 het RPF-rebelle die oomblik benut en aangeval – burgeroorlog het begin.

'n Skietstilstand is bereik in 1993 gevolg deur VN-gesteunde pogings om 'n nuwe veelparty-grondwet te onderhandel, maar Hutu-leiers en ekstremiste was fel gekant teen enige Tutsi betrokkenheid in die regering. Op 6 April 1994 is die vliegtuig met Rwanda se president afgeskiet – in alle waarskynlikheid was dit die werk 'n ekstremis. Dit was die sneller wat nodig was vir die Hutu's om hul beplande "Finale Oplossing" in werking te laat tree. Die Tutsi's is beskuldig van die moord op die president, en die Hutu-burgerlikes was deur radio en woord van die mond gesê dat dit hul plig is om die Tutsi's uit te wis. Eerstens moes gematigde Hutu's wat nie teen die Tutsi's was, doodgemaak word. So ook moes Tutsi mans en vrouens doodgemaak word. Die Volksmoord het begin.

(√√√√√⁵ Enige 5 feite hierbo)

LET WEL: Die leerder moet skryf oor EEN land NIE albei NIE.

(5)
[10]

TOTAAL: 100